

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

The Development Model of Instructional Leadership for Small School Administrators

Under the Office of the Basic Education Commission in the Inspection Region 11

ดำรง มูลป้อม¹⁾ ดร.ศิกานต์ เพียรธัญญกรณ์²⁾ ดร.วัฒนา สุวรรณไตรย์²⁾ และ ดร.วิจิตรา วงศ์อนุสิทธิ²⁾

Dumrong Moonpom¹⁾ Dr.Sikan Pienthunyakorn²⁾ Dr.Watana Suwannatrai²⁾ and Dr.Vijitra Vonganusith²⁾

¹⁾สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000

Department of Leadership in Educational Administration, Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon, Thailand, 47000

²⁾ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จังหวัดสกลนคร 47000

Assistant Professor, Doctor of Education Program, Department of Educational Administration and Leadership, Sakon Nakhon, Rajabhat University Sakon Nakhon, Thailand, 47000

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก 3) ศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การหาองค์ประกอบของรูปแบบโดยการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการวิจัยเชิงสำรวจกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2554 จำนวน 133 โรงเรียน รวม 266 คน ได้มาโดยวิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 การสร้างและปรับปรุงรูปแบบ ยืนยันรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ 9 คน และระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบโดยการทดลองกับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่เป็นกลุ่มทดลองใช้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำนวน 10 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) การพัฒนาครู 2) การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายการเรียนรู้ 3) การบริหารหลักสูตรและการสอน และ 4) การพัฒนานักเรียน

2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) จุดมุ่งหมายของรูปแบบ 3) เอกสารประกอบการพัฒนา 4) กระบวนการของรูปแบบ และ 5) การติดตามผลประเมินผล และกระบวนการของรูปแบบการพัฒนา ประกอบด้วย 3 ระยะ คือ ระยะก่อนปฏิบัติการ ระยะปฏิบัติการ และระยะติดตามผล

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กพบว่า 1) คะแนนทดสอบหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมคิดเป็นร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 82.84 2) ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กมีความก้าวหน้าในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการคิดเป็นร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 64.65 และ 3) ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กมีความคงสภาพของภาวะผู้นำทางวิชาการคิดเป็นร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 28.57 จากผลการทดลองพบว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กมีความก้าวหน้าและมีความคงสภาพของภาวะผู้นำทางวิชาการ แสดงว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

Abstract

The purposes of this research were 1) to examine the component of instructional leadership of small school administrators, 2) to construct a model of instructional leadership development for small school administrators, and 3) to explore the effects after the implementation of the model of instructional leadership development for small school administrators in the Educational Inspection 11 under the Office of the Basic Education Commission. This Research and Development (R&D) consisted of three phases: Phase I Model Analysis was related to developing a research conceptual framework, components of instructional leadership, and model development analysis through document inquiry and a survey research, The samples were 266 school administrators and teachers who worked at Academic Affairs Division in the 2011 academic year from 133 small schools in the Educational Inspection 11 under the Office of the Basic Education Commission. The research instrument was a five – point rating scale questionnaire. The data were analyzed in terms of frequency, percentage, mean, and standard deviation. Phase II Model Construction and Refinement based on scholars' reviews, and Phase III was related to a model implementation. The developed model was conducted in small schools under the Office of Sakon Nakhon Primary Educational Service Area 1. The samples were 10 small school administrators.

The findings were as follows:

1. The components of instructional leadership for small school administrators in the Educational Inspection 11 under the Office of the Basic Education Commission involved four main components. These components were: 1) capacity to support teachers' professional development, 2) capacity to create vision and learning goals, 3) capacity to manage curriculum and instruction, 4) capacity to improve students' development.

2. The developed model of instructional leadership for small school administrators in the Educational Inspection 11 under the Office of the Basic Education Commission comprised 1) principles,

2) objectives, 3) materials, 4) procedures, and 5) monitoring and evaluation. The procedure of the developed model involved three phases: pre-workshop, actual practice, and monitoring period.

3. The effects after the model implementation revealed that 1) the mean scores after the workshop was higher than that of before the workshop with the progressive percentage of 82.84, 2) the participating small school administrators developed their instructional leadership with the progressive percentage of 64.65, and reported the retention on instructional leadership with the progressive percentage of 28.57.

Keywords : instructional leadership, small school administrators

บทนำ

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กหมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 120 คนลงมาซึ่งเป็นสภาพ ปัญหาและความท้าทายที่ สพฐ.กำลังประสบอยู่ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคะแนน O-Net ต่ำกว่าเกณฑ์ ขั้นต่ำ ไม่สามารถสะท้อนถึงคุณภาพและประสิทธิภาพ ของการจัดการศึกษาได้ ซึ่งมีจำนวน 14,397 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 45.82 โดยให้บริการนักเรียนเพียงร้อยละ 12.42 ของนักเรียนทั้งหมด (ปีการศึกษา 2553) และมี แนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีอันเป็นผลมาจากอัตราการเกิดลด ลงและผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนโรงเรียนใน เมืองที่มีคุณภาพ [6] ดังนั้นภาวะผู้นำทางวิชาการของ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กจึงมีความสำคัญและจำเป็น สำหรับโรงเรียนที่มีประสิทธิผล [2] และจากการรายงาน ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการ ศึกษา(สมศ.) พบว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหา ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการอยู่ 3 ด้านได้แก่ การพัฒนา หลักสูตรและการสอน การพัฒนานักเรียน และการ พัฒนาครูซึ่งภาวะผู้นำทางวิชาการเหล่านี้ หากผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็กได้รับการพัฒนาฝึกฝนจะส่งผลต่อผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้น [8]

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ขนาดเล็กที่จำเป็นและเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ ผู้บริหารควรมีประกอบด้วย การพัฒนาครู การพัฒนา นักเรียน การบริหารหลักสูตรและการสอน และการ กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ชัยรัตน์ [3] หลายวิซระกุล พบว่าภาวะผู้นำ ทางวิชาการเป็นพฤติกรรมที่สำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนต้อง มีประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจการบริหารงานวิชาการ

ในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การบริหารการเรียนการสอน และการพัฒนาบุคลากร [3] ในทำนองเดียวกัน ประสิทธิ์ เขียวสีและคณะได้ทำการ วิจัยรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าพฤติกรรมภาวะ ผู้นำทางวิชาการประกอบด้วย การบริหารจัดการหลักสูตร การบริหารจัดการโรงเรียน การบริหารตนเอง ที่งานและ ชุมชน [4] ส่วน สิริวณี วสุภัทร ได้ทำการวิจัยภาวะผู้นำ ทางวิชาการและสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็น ฐานพบว่าเงื่อนไขที่สำคัญของความสำเร็จของการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือ ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำ ทางวิชาการประกอบด้วย การพัฒนาวิสัยทัศน์ การนิเทศ ติดตามการนำหลักสูตรไปใช้ การสร้างความมั่นใจในกฎ เกณฑ์การประเมินผล การสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพ โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน การใช้เทคโนโลยีและข้อมูลที่ หลากหลายในการพัฒนา การสร้างและพัฒนาศักยภาพ ความเป็นผู้นำของบุคลากร และการเสริมสร้างความร่วม มือกับผู้เกี่ยวข้อง [7] นอกจากนี้ Alig-Mielcarek and Hoy [12] ได้ทำการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญประกอบด้วย การพัฒนาบรรยากาศทางวิชาการ การสร้างเป้าหมาย ร่วมกันกับครู การพัฒนาวิชาชีพครู การสะท้อนความคิด เห็นต่อครูเกี่ยวกับความก้าวหน้าของนักเรียน [12]

นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ยังได้สรุปผลการดำเนินงาน 9 ปีของการปฏิรูปการ ศึกษา (พ.ศ. 2542 – 2551) พบว่าระดับการศึกษาขั้น พื้นฐานคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และวิทยาศาสตร์ลดลงอย่างต่อเนื่องทุกวิชาในระยะเวลา 5 ปี [9] และจากการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบแรก พบว่าโรงเรียนที่สามารถจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มาตรฐานด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ 3 มาตรฐานโดยเฉลี่ยมีเพียงร้อยละ 10.4 - 24.0 และผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสอง พบว่าไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานคิดเป็นร้อยละ 17.22 [8] ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนไม่เป็นผู้นำทางวิชาการหรือขาดภาวะผู้นำทางวิชาการไปให้ความสำคัญกับงานธุรการงานการเงินและพัสดุมากเกินไป ผู้บริหารจะต้องให้ความสนใจใส่ใจกับการพัฒนาบรรยากาศของโรงเรียน มุ่งเน้นงานวิชาการ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การบริหารการเรียนการสอน สร้างเป้าหมายร่วมกันกับครูซึ่งจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน [3]

จากรายงานสภาพปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็ก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549-2551 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสรุปโดยรวมพบว่า มีปัญหาอยู่หลายด้าน แต่ด้านที่มีความสำคัญมากและต้องรีบดำเนินการแก้ไข คือปัญหาด้านวิชาการได้แก่ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีปัญหาด้านการคิดวิเคราะห์และคิดคำนวณ ขาดแคลนสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่เหมาะสมทันสมัย ขาดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน มีครูไม่ครบชั้น ครูขาดประสบการณ์ในการสร้างสื่อการเรียนการสอนและขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อเทคโนโลยี ครูสอนไม่เต็มเวลาและความสามารถหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไม่ค่อยสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน [2] ซึ่งปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตตรวจราชการที่ 11

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการ

ที่ 11 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เพื่อศึกษามลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในขั้นตอนการวิจัยเชิงสำรวจ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2554 จำนวน 543 โรงเรียน รวม 1,086 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในขั้นตอนการวิจัยเชิงสำรวจ ได้แก่ ผู้บริหารและครูวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 133 โรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน 133 คน และครูวิชาการ 133 คน รวม 266 คน กลุ่มตัวอย่างใช้ตารางของ Krejcie and Morgan ได้มาโดยวิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) และทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการกับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม เรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.70-1.00 หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กและครูวิชาการที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 34 คน ผลปรากฏว่ามีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.35-0.85 และค่าความเชื่อมั่นของ

แบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

2. แบบประเมินรูปแบบและเอกสารประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับโดยนำข้อคำถามจากแบบสอบถามในข้อ 1 ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วมาสร้างแบบประเมินรูปแบบและเอกสารประกอบการพัฒนาแล้วนำแบบประเมินที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ประเมินรูปแบบและเอกสารประกอบการพัฒนา ($X = 4.08$)

3. แบบประเมินภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับโดยนำข้อคำถามจากแบบสอบถามในข้อ 1 ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วมาสร้างแบบประเมินภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กในระยะก่อนปฏิบัติการ ($X=4.01$) ระยะปฏิบัติการ ($X=4.65$) และระยะติดตามผล ($X=4.75$)

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (R&D) แบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 การหาองค์ประกอบของรูปแบบ มี 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการโดยการศึกษเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำทางวิชาการ บทบาทหน้าที่ผู้บริหารโรงเรียน การบริหารงานวิชาการ วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ รูปแบบและรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ การวิจัยและพัฒนาและบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก แล้วนำมาวิเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและ องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กโดยการวิจัยเชิงสำรวจ โดยนำกรอบแนวคิดในการวิจัยและองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 มาสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการใช้ภาวะ

ผู้นำทางวิชาการ วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการและตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ทดลองใช้แบบสอบถาม(Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 34 คน และเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 จำนวน 266 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาองค์ประกอบของรูปแบบ

ระยะที่ 2 การสร้างและปรับปรุงรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 สร้างและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก โดยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 มาสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กและเอกสารประกอบการพัฒนา แล้วตรวจสอบความเหมาะสม ยืนยันรูปแบบและเอกสารประกอบการพัฒนาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบ

ขั้นตอนที่ 4 ทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการใช้การทดลองแบบ One – Group Pretest Posttest Dsign โดยนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กและเอกสารประกอบการพัฒนาที่ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมและคุณภาพแล้วไปทดลองใช้กับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 10 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยใช้กระบวนการของรูปแบบการพัฒนา 3 ระยะ คือ 1) ระยะก่อนปฏิบัติการ ประกอบด้วย การประชุม 2) ระยะปฏิบัติการ ประกอบด้วย การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบเข้ม การศึกษาดูงานโรงเรียนดีเด่น การฝึกปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนา และการฝึกประสบการณ์ ระยะติดตามผล ประกอบด้วย การประเมินภาวะผู้นำทางวิชาการ

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 4 มาสรุปผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กและเขียนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การพัฒนาครู 2) การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายการเรียนรู้ 3) การบริหารหลักสูตรและการสอน และ 4) การพัฒนานักเรียน

2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 มีส่วนประกอบดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบ 2) จุดมุ่งหมายของรูปแบบ 3) เอกสารประกอบการพัฒนา 4) กระบวนการของรูปแบบ และ 5) การติดตามผลและประเมินผล และกระบวนการของรูปแบบการพัฒนา มี 3 ระยะ ได้แก่ ระยะก่อนปฏิบัติการ ระยะปฏิบัติการ และระยะติดตามผล

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 พบว่า

3.1 ระยะก่อนปฏิบัติการ ระดับการใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.01$)

3.2 ระยะปฏิบัติการ ในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบเข้มคณะทดสอบหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมโดยรวมมีค่าร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 82.84 และหลังสิ้นสุดระยะปฏิบัติการพบว่าระดับการใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($X = 4.65$) และมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสูงกว่าระยะก่อนปฏิบัติการโดยรวมมีค่าร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 64.65

3.3 ระยะติดตามผลเป็นการติดตามความคงสภาพของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กพบว่าโดยรวมมีความคงสภาพคิดเป็นค่าร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 28.57

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

องค์ประกอบหลักที่ 1 การพัฒนาครูเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญประการแรก เนื่องจากครูเป็น

ผู้มีบทบาทสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมในห้องเรียน ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพครูจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพราะเป็นการปฏิรูปวิชาชีพครูให้เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูงและเนื่องจากครูเป็นบุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษา ดังนั้น การปฏิรูปวิชาชีพครูให้เป็นครูมืออาชีพจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเอาใจใส่อย่างจริงจังเพื่อให้ครูมีคุณภาพเพราะคุณภาพครูคือภาพสะท้อนจากคุณภาพศิษย์ ดังนั้น ครูจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาศิษย์ [8] ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของชัยรัตน์ หลายวัชรกุล พบว่าการพัฒนาบุคลากรโดยการจัดทำโครงการพัฒนาบุคลากรอยู่เสมอถือเป็นภาวะผู้นำทางวิชาการที่สำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องมี [3]

องค์ประกอบหลักที่ 2 การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบที่มีความ

สำคัญเป็นลำดับที่สอง เนื่องจากว่าวิสัยทัศน์เป็นการพิจารณาถึงสภาพของสถานศึกษาเพื่อกำหนดทิศทางในอนาคต วิสัยทัศน์จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องกำหนดให้มีเพื่อกำหนดทิศทางและภาพในอนาคตของสถานศึกษา นอกจากนี้ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อบริหารจัดการให้ครูดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ เช่น เป้าหมายการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป้าหมายการเรียนรู้ตามกฎหมาย ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม [1] ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ สิริวานี วสุภัทร [7] พบว่าพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในการอำนวยความสะดวกการพัฒนาวิสัยทัศน์เป็นเงื่อนไขหนึ่งของความสำเร็จของการบริหาร

องค์ประกอบหลักที่ 3 การบริหารหลักสูตรและการสอนเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่สามซึ่งนับจากที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านหลักสูตรการสอน เทคโนโลยีการศึกษาและการบริหารจัดการซึ่งนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) นอกจากนี้กระทรวงได้กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ

การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการศึกษาในฐานะหัวหน้าหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับครูและนักเรียนมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ มีศักยภาพในการบริหารงานวิชาการโดยเฉพาะการบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งเป็นหัวใจและกลไกสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สอง [10] ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ [4] และคณะพบว่าพฤติกรรมด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการสอนถือเป็นพื้นฐานพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา[4]

องค์ประกอบหลักที่ 4 การพัฒนานักเรียนเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่สี่ เนื่องจากว่าการพัฒนานักเรียนเป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความจำเป็นและสำคัญในยุคของการปฏิรูปการเรียนรู้ นักเรียนจึงมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องเพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองสู่มาตรฐานการเรียนรู้ และมีความเหมาะสมกับศักยภาพที่แท้จริงของตนสมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นคนไทยยุคใหม่ที่มีคุณภาพตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) [11] ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ Alig-Mielcarek and Hoy พบว่าการจัดให้มีการสะท้อนความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับความก้าวหน้าของนักเรียนเป็นภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร[12]

2. ด้านรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก จากผลการวิจัยพบว่าเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 ทั้งนี้เพราะว่ารูปแบบได้ผ่านการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร แนวคิดทฤษฎี

และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากการวิจัยเชิงสำรวจ และผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ พบว่ารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำประกอบด้วย หลักการของรูปแบบวัตถุประสงค์ของรูปแบบ เนื้อหาของรูปแบบ กระบวนการของรูปแบบ การวัดและประเมินผล สื่อและแหล่งเรียนรู้ [6]

3. ด้านผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กมีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการคิดเป็นค่าร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 64.65 และมีความคงสภาพของภาวะผู้นำทางวิชาการคิดเป็นค่าร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 28.57 เมื่อคิดโดยรวมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ ระพีพรรณ ร้อยพิลา พบว่าหลังทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำในการประชาสัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานโดยรวมสูงกว่าก่อนการทดลองใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 [5]

ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

จากผลการวิจัยครั้งนี้ได้องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เขตตรวจราชการที่ 11 จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การพัฒนาครู การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายการเรียนรู้ การบริหารหลักสูตรและการสอน และการพัฒนานักเรียน และได้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการต่างๆ หรือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำรูปแบบการพัฒนาที่พัฒนาขึ้นไปพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กทั้ง 4 องค์ประกอบ โดยใช้การปฐมนิเทศ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบเข้ม การศึกษาดูงานโรงเรียนดีเด่น

การฝึกปฏิบัติการกิจกรรมการพัฒนา และการฝึกประสบการณ์

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กในระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือระดับประเทศเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับข้อค้นพบในครั้งนี้อย่างมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรเพื่อยืนยันข้อค้นพบ ซึ่งจะทำให้ข้อค้นพบมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] Ministry of Education. Documentation Curriculum development, leadership changes to accommodate the decentralized for school administrators. Bangkok: Publisher Cabinet and gazetted; 2007.
- [2] Kaisit Plarin. Development of School-Based Management Indicators for Schools under the office of Basic Education Commission [dissertation]. Khon Kaen: Khon Kaen University; 2009.
- [3] Chairat Laiwatcharakun. The development of training courses to strengthen leadership education for school administrators. [dissertation]. Khon Kaen: Khon Kaen University; 2004.
- [4] Prasit Khiaosi at all. Development model leadership behavior The management of basic education. Bangkok: Institute of teachers, staff of teachers and educational personnel; 2005.
- [5] Rapeepan Royphila. Development of leadership enhancement model in public relations for administrators in basic education schools [dissertation]. Sakon Nakhon: Sakon Nakhon Rajabhat University; 2010.
- [6] Ruethaisap Dokkham. Managing Lively Classrooms: A Case Study of Phochaithong Phitthayakhom School under the Office of Sakon Nakhon Educational Service Area 3 [dissertation]. Sakon Nakhon: Sakon Nakhon Rajabhat University; 2010.
- [7] Siranee Wasuphat. Instructional Leadership and Competency of Principal Affecting the Success of School-Based Management [dissertation]. Bangkok: Kasetsart University; 2008.
- [8] Standards and Office Quality Assessment. The quality report External second round (A.D. 2006 – 2010). Bangkok: Office for National Education Standards and Quality Assessment; 2010.
- [9] Office of the Education Council. Summary of operating results for the nine years of education reform (A.D. 1999-2008) Bangkok: Kurusapa Publishing Ladphrao; 2009.
- [10] Bureau of Teacher Education Personnel Development. Curriculum development, school administrators around the country. Bangkok; 2009.
- [11] Academic and educational standards. The guidelines emphasize the development of students into action. Bangkok: Office of The Basic Education Commission; 2011
- [12] Alig-Mielcarek, Jana M. & W. K. Hoy. A Theoretical and empirical analysis of the nature, meaning, and influence of instructional leadership; 2005. Available from: <http://72.14.235.104/search?q=cache:P2iwpAZ4GAwJ:www.coe.ohio state.edu>.